

Івашико О.Д.

студент архітектурного факультету

Перегуда Є.В.

*доктор політичних наук, завідувач кафедри політичних наук
Київського національного університету будівництва і архітектури*

ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ СИМВОЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Взаємодія громадянського суспільства та влади є однією з найбільш розроблених у науці тем. Але суспільні трансформації постійно надають нові кейси. Поштовхом повернення до цієї теми стали революція та постреволуційний розвиток України. Автори вирішили подивитись на проблему під кутом зору символічної політики, а точніше, розвитку муралізму. Останній означає «настінне мистецтво». Воно походить від подій в Мексиці у 1920-тих роках [2]. Донедавна українцям більше був знайомий термін графіті, але це різні види мистецтва: графіті - це переважно написи, а мурали - малюнки.

В політологічному контексті вивчати мурали змушують кілька фактів. По-перше, в незалежній Україні муралізм має тривалу історію, але лише після Євромайдану це явище стало масовим. По-друге, це тематика значної частини муралів, зокрема, портрети героїв революції (Сергія Нігояна), історичних діячів (Лесі Українки, М. Грушевського та ін.), малюнки на теми АТО, національних символів (кольорова гама, вишиванки, віночки) тощо.

Муралізм політологами не вивчався. Є лише окремі положення у працях з інших проблем. Але це не означає, що у дослідників відсутнє теоретичне підґрунтя. Це концепти символічної політики, які від 1960-тих років з'явилися у світовій науці. Родоначальником був М. Едельман, провідними дослідниками - також П. Бурдьйо, У. Сарцинеллі, Т. Мейер та ін. Нині з'явилися праці, присвячені символічній політиці у колишньому СРСР (Г. Гілл, К. Бжола). В РФ у цьому напрямі працюють С. Поцелуєв, О. Малінова, Д. Місюрів, в Україні - В. Бушанський, В. Полянська, Ю. Прокопчук, М. Бутиріна та ін. Низка вчених вивчала окремі складові символічної політики та явища, які її торкаються - ідеології, комунікацію, ідентичності, мовну політику, медіатизацію (Ж. Бодрійяр, О. Зернецька, Е. Касіер, Ж.-Ф. Ліотар, Л. Нагорна, Г. Почепцов, П. Рікьор, М. Фуко, Ю. Хабермас, Ю. Шайгородський, Д. Яковлев та ін.).

Дослідники розуміють під символічною політикою, що спрямована на «конструювання й підтримання легітимності влади на рівні довіри до її інститутів та персонажів, реалізується через субституції (підміна політичної реальності в свідомості громадян), ...нагнітання (підміна політичної реальності та шантаж політичної свідомості маніпулятивними засобами).» [6, с. 7]. Завдання символічної влади - «конструювати реальність, встановлюючи гносеологічний порядок: безпосереднє світосприйняття (особливо - відчуття соціального світу) передбачає те, що Дюркгейм називав .»гомогенним сприйняттям часу, простору, числа, причини, що робить можливим згоду між умами» [8, с. 407].

Але у вчених є суперечності у поглядах на символічну політику. Одна з цих них стосується її суб'єктивного виміру. Більшість вбачає у ній інструмент влади, вказують, що символічні системи виконують свою функцію шляхом «нав'язування або легітимації панування (символічного насильства)» [8, с. 409]. Політичну участь громадян, яка стимулюється засобами символічної політики, дослідники вважають ілюзорною. Водночас вони визнають, що до символічної політики вдається не лише влада. М. Едельман серед її суб'єктів називає структури громадянського суспільства. Т. Мейер виокремлює символічну політику «знизу» [9, с. 177]. Її суть - протест проти влади. Це відповідає баченню родоначальниками муралізму Д. Сікейросом, Д. Ріверою його мети [5, с. 201] та сучасному розумінню стріт-арту як протесту проти догм суспільства [10]. Гасло одного з фестивалів муралізму в Україні: «Мистецтво - наша зброя» [12].

Точка зору на проблему залежать від контексту. Російські дослідники здебільшого обмежують її суб'єктів державою [3, с. 92]. Натомість Україні властиві соціальна диверсифікація та політичний плюралізм. Це віддзеркалюється й на тематиці муралів. Вітчизняні муралісти не завжди суб'єктивно орієнтовані на політичну дію. Гаслом райтерів Мелітополя є: «Мир ярче! Город чище! Люди добрее» [11], а група *Interesni kazki* метою вважає «позитивний вплив на людину» [7]. Це не означає, що тут відсутній політичний підтекст. Мер закликає муралістів активізуватись, зробити місто комфортнішим, сподівається, що це позитивно вплине на ставлення до влади.

Вітчизняні муралісти завжди були у діалозі з іноземними колегами. Зокрема, іноземні митці працювали в Україні. З 2011 г. тут проводились міжнародні фестивалі *Muralissimo*, *Respublica*, «арТЕРвізія» та ін. Цей процес посилювався після Революції Гідності. Нині в Україні працюють француз Remed (Г. Албі), португалець Vhils (О. Фарто; автор портрета Нігояна), австралієць Ф. Мегі та багато ін. Французський культурний центр в Одесі провів фестиваль

«Французская весна 2015». Г. ван Хелтен з Австралії став автором муралу «Конвалія» з зображенням Лесі Українки та 43метрового муралу «Дівчина з вишиванкою». Ці митці пропагують українську національну ідентичність.

Звичайно, найбільшу роль грають вітчизняні художні об'єднання. Крім згаданих, можна назвати Kickit, «ВакциНация» та безліч ін. Вони поширюють позитивну інформацію про муралізм, сприяють естетичній освіті громадян, встановленню міжнародних контактів, опануванню нових технологій. Завдяки фестивалю Respublica Кам'янець-Подільський брав участь у проекті Google Street Art Project. У Києві реалізують проект CityArt, щоб привернути увагу до України шляхом концертів, запрошення художників, розвиток туризму.

Специфіка муралізму зумовлює контакт з владою та політичними групами. По-перше, він впливає на розвиток міст, а тому потребує узгодження. По-друге, муралізм - коштовна справа, що гостро відчувається в останні роки. Це полегшує політичний контроль над муралістами. Серед замовників муралів виділяються міськради [4], місцеві депутати, парторганізації. Влада реалізує інтереси через контроль сюжетів, диференціацію статусних позицій муралістів. Так, якщо діяльність Г. ван Хелтена знаходиться під опікою мера, то інші художники відчувають складнощі при отриманні дозволів. Часто причиною стають не сюжети, а прагнення бюрократії скинути відповідальність [7].

Встановити контроль над стріт-артом прагнуть й громадські організації, які мають політичні інтереси. Прикладом є полк «Азов», який себе позиціонує не лише як військовий підрозділ, а як суспільно-політичний рух, результатом діяльності якого стали мурали у Маріуполі на теми АТО, у Харкові тощо.

Відтак на муралізм впливають ідеологічні розбіжності. Війна, формування національної ідеї вузьким колом еліт, нехтування владою опозиції зумовлюють розколи й щодо муралізму. Майже не активні громадські організації, які мають відмінні від влади погляди. Це віддзеркалюється й на інтенсивності регіональної тематики муралів, яка представлена лише в деяких регіонах з особливостями, зокрема, Одесі [1], але в цілому виражена слабо, поступається національній та формально аполітичній проблематиці.

Посиленню політичного контролю над муралізмом сприяє перехід низки муралістів до виставкової діяльності. Це також закономірно, оскільки муралізм вимагає інституціоналізації. Але нині серед причин цього - розчарування у постреволюційному розвитку, скрутна фінансова ситуація.

Отже, український муралізм не є поки суто протестним явищем. Його розвиток після революції став проявом громадянського суспільства. Але є тенденції до посилення політичного контролю над ним. Цьому сприяють

політика влади та політизація самого муралізму як відповідь на соціальний запит. Щодо протесту, то він каналізуватиметься у позаполітичну тематику. Серед рекомендацій виділимо спільну розробку мистецькими об'єднаннями, владою (місцевою) та політичними структурами правил у цій сфері.

Література

1. В Одессе закончено восстановление дома Бабеля [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mayak.org.ua/news/in-odessa-finished-the-restoration-of-the-house-of-babel-on-walls-there-were-murals-photo/>.
2. Варгас Кальсада Х. Монументальная живопись Мексики (Древние индейские цивилизации, Испанская конкиста, Мурализм XX столетия): автореф. дисс. ... канд. искусствоведения: 17.00.05 / [Електронний ресурс] / Х. Варгас Кальсада. - Москва: 1991. - Режим доступу: <http://cheloveknauka.com/monumentalnaya-zhivopis-meksiki-drevnie-indeyskie-tsivilizatsii-ispanskaya-konkista-muralizm-xx-stoletiya-1>.
3. Малинова О. Ю. Символическая политика и конструирование макрополитической идентичности в постсоветской России / О. Ю. Малинова // Полис. - 2010. - №2. - С. 90-105.
4. Переможці конкурсу VIN-ART-CITY: сайт Вінницької міської ради [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://playday.vmr.gov.ua/Lists/VinArtCityList/CompactMode.aspx>.
5. Полевой В. М. Двадцатый век. Изобразительное искусство и архитектура народов мира / В. М. Полевой. - М.: Советский художник, 1989. - 456 с.
6. Полянська В.Ю. Символічна політика як система політичних технологій: автореф. дис ... канд. політ. наук: 23.00.02 / В. Ю. Полянська . - Дніпропетровськ: Б.в., 2004.
7. УКР МУРАЛІЗМ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://parasol-studio.com/uk/visualkaintervju/76-ukrmuralism.html>.
8. Bourdieu P. Sur le pouvoir symbolique / P. Bourdieu // Annales. Economic. Societe. Civilisations. - 1977. - № 3. - P. 405-412.
9. Meyer T. Inszenierung des Scheins. - Frankfurt/Main: Suhrkamp, 1992.
10. Hundertmark C. The art of rebellion: world of streetart. - Gingko Press, 2003. - 143 p.
11. PEOPLE.ua [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://vk.com/public72651019>.
12. Respublica Festival [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<https://www.google.com/culturalinstitute/u/0/exhibit/gQoTJdRC?projectId=street-art&hl=uk>.